

Bartosz Kuczyński

Poznań

Wpływ języka angielskiego na słownictwo i pisownię rozmów IRC w języku polskim i rosyjskim – wybrane zagadnienia

IRC (Internet Relay Chat) jest jedną z usług dostępnych w Internecie, które obecnie dla uproszczenia często nazywa się „czatami”. Usługi te umożliwiają prowadzenie synchronicznych rozmów w „czasie rzeczywistym”, w których poszczególne wypowiedzi dyskutantów wprowadzane są za pomocą klawiatury komputera, następnie natychmiast wyświetlane na ekranach monitorów komputerów każdej osoby biorącej udział w danej rozmowie.

Istnieje kilka podobnych usług służących do tego typu komunikacji. Do najbardziej znanych należą czaty na stronach www (np. na stronach Onetu, Interii czy portalu Gazety Wyborczej) oraz programy zwane „komunikatorami”, takie jak ICQ i Gadu-Gadu.

IRC jest kolejną usługą, odmienną od wyżej wymienionych ze względu na konieczność użycia odrębnego oprogramowania oraz na odrębną sieć serwerów IRC, za których pomocą prowadzone są rozmowy IRC. Wszystkie serwery IRC połączone są ze sobą, tworząc sieć IRC. Użytkownik łączący się z jednym z serwerów automatycznie łączy się z całą siecią, przez co uzyskuje możliwości rozmowy ze wszystkimi osobami połączonymi z tą siecią. „Liczba osób korzystających jednocześnie z sieci IRCnet [która jest tylko jedną z sieci oferujących usługę IRC – przyp. B.K.] wynosi ponad 100 tys., z czego z samej Polski dochodzi do 30 tys.”¹

Struktura demograficzna Internetu

Według danych opublikowanych przez Price Waterhouse Coopers, w roku 2006 w Polsce było 10 milionów użytkowników Internetu². W tym samym raporcie

¹ online: <<http://www.irc.pl/wstep>>.

² online: <<http://www.etcnewmedia.com/review/default.asp?SectionID=11&CountryID=79>>.

zawarte zostały także szacunki dotyczące Rosji. Mianowicie w roku 2006 przewidywana liczba użytkowników Internetu w Rosji ma przekroczyć pułap 40 milionów³.

Jednocześnie Internet jest nadal w dużej mierze zdominowany przez język angielski, którego status jako najbardziej rozpowszechnionego języka w Internecie jest wciąż niepodważalny. Według badania przeprowadzonego przez www.netz-tipp.de, język angielski był do niedawna językiem ponad połowy stron www oraz ponad połowy wyszukiwań w wyszukiwarce internetowej www.google.com⁴. Jednocześnie, według badań opublikowanych przez agencję Global Reach⁵, liczba anglojęzycznych użytkowników Internetu dorównuje łącznej liczbie użytkowników Internetu posługujących się innymi językami europejskimi.

Przy takiej dominacji języka angielskiego trudno nie odnieść wrażenia, iż Internet pozostaje medium anglojęzycznym. Konsekwencją tej sytuacji jest m.in. dominacja angielskiej pisowni, a konkretniej – angielskiego alfabetu w Internecie, oraz duży wpływ języka angielskiego na inne języki, szczególnie w dziedzinach związanych z komputerami, Internetem i komunikowaniem się za ich pomocą.

Oddziaływanie języka angielskiego na polski i rosyjski

O wpływie języka angielskiego zarówno na język polski⁶, jak i język rosyjski⁷ w rozmiarze godnym uwagi można mówić dopiero w wieku XIX. Każda kolejna fala zapożyczeń z języka angielskiego do polskiego i rosyjskiego wskazuje na sferę działalności, w której kraje anglojęzyczne górowały nad pozostałymi⁸. Najpierw było to słownictwo morskie, takie jak określenia części łodzi, np.: мичман, бот, бриг, jacht, bulaj, dok. Później zaś, w szczególności na przełomie lat 80. i 90. – ze względu na przemiany społeczno-ekonomiczne w Polsce i Rosji – była to nomenklatura ekonomiczna (бизнес, брэнд, дилер, холдинг i ich odpowiedniki w jęz. polskim), techniczna (компьютер, дисплей, файл, байт), polityczno-społeczna (брифинг, рейтинг, импичмент, лобби) czy też sportowa (баскетбол, бобслей, овертайм). Obecnie w obu językach zaobserwować można

³ online: <<http://www.etcnewmedia.com/review/default.asp?SectionID=11&CountryID=83>>.

⁴ online: <<http://www.netz-tipp.de/sprachen.html>>.

⁵ online: <<http://global-reach.biz/globstats/>>.

⁶ Mańczak-Wohlfred, *Angielskie elementy leksykalne w języku polskim*, Universitas, Kraków 1994.

⁷ Е.В. Розен, *Как появляются слова?: история и современность*, МАРТ, 2000.

⁸ Т. Горбачева, *Угроза русскому языку или неизбежное явление?*, „Независимая газета”, 28 октября 1990.

całkiem pokaźny korpus słów pochodzenia angielskiego z dowolnej sfery działalności ludzkiej (np.: троллейбус, футбол, финиш, бифштекс, пудинг).

Rozmowy IRC

Użytkownicy IRC, którzy biorą udział w rozmowie za pośrednictwem sieci IRC, tworzą pisemny polilog, który pojawia się na ekranach komputerów wszystkich osób obecnych „na kanale” IRC. Kanał IRC można by określić jako internetowy wirtualny pokój, w którym zbierają się osoby chętne do rozmowy. Kanał tworzony jest automatycznie w momencie gdy pierwszy użytkownik, korzystając z odpowiedniego programu IRC, wyda polecenie jego utworzenia. Istnienie kanału jest podtrzymywane dopóty, dopóki ostatnia osoba go nie opuści. W praktyce wspomniany polilog tworzony na ekranie monitora komputera może wyglądać następująco⁹:

[20:14] <jurlich> e...czy wy kiedykolwiek spicie?
[20:14] <cepter> maxis44: jugoslowianska
[20:14] <maxis44> o tej porze nie spimy
[20:14] <cepter> maxis44: byla jugoslowianska
[20:14] <maxis44> znaczy serbska czy chorwacka
[20:15] <jurlich> teraz jest serbsko-czarnogorska:
[20:15] <maxis44> o tej porze spia tylko mieczaki
[20:15] <jurlich> a mecz?
[20:15] <jurlich> co z meczami?
[20:15] <maxis44> tu nie ma meczu
[20:15] <jurlich> nie mecz tylko 2 mecze....
[20:16] <cepter> 2 miecze?
[20:16] <maxis44> nie męcz
[20:16] <cepter> mięczak
[20:16] <jurlich> nie miecze
[20:16] <maxis44> mieczow ci u nas dostatek, ulrichu
[20:16] <maxis44> ale i te dwa wezwiemy
[20:16] <jurlich> ech wy miecie jedne....
[20:16] <cepter> fonjóngingę
[20:16] <maxis44> własnie
[20:16] <maxis44> my miecie a ty ulrich
[20:17] <maxis44> przegrales
[20:17] <maxis44> hyhyhy

⁹ Zapis rozmowy z kanału IRC #krakow z sierpnia 2004.

Język młodzieży

Polscy i rosyjscy językoznawcy zajmujący się tematyką języka komunikacji za pośrednictwem komputerów wskazują na fakt, iż większa część rozmówców posługujących się internetowymi czatami jest młoda. Język czatów i IRC przejawia wiele znamion języka młodzieżowego¹⁰. Jest skrótowy (wręcz pośpieszny), nieformalny oraz, co istotne dla niniejszej pracy, pełen zapożyczeń z języka angielskiego¹¹. Zarówno polski, jak i rosyjski język IRC jest wypełniony słowami typu *sory/coppu* (od ang. *sorry* – przepraszam), *haj/xaŭ* (od ang.: *hi* – cześć), czy też *baj/баŭ* (od ang.: *bye* – na razie, cześć). Atrakcyjność języka angielskiego wydaje się mieć wiele wspólnego z atrakcyjnością kultury anglojęzycznej, która przejawia się np. w dominacji języka angielskiego w muzyce czy kinematografii. W większości przypadków najbardziej chłonną grupą odbiorców jest właśnie młodzież, co czyni ją szczególnie podatną na angielskie wpływy językowe.

Żargon IRC

Żargonem IRC można określić całość wyrażen związanych z techniczną stroną komunikacji za pośrednictwem IRC. Ze względu na to, że technologia IRC tworzona była w języku angielskim, całość wyrażen specjalistycznych, również takich, które później przeniknęły do języka przeciętnych użytkowników IRC, jest pochodzenia angielskiego. Użytkownicy niejednokrotnie wspominają w swoich rozmowach np. o *lagach* (opóźnieniach wynikających z powolności łączy internetowych, od ang.: *lag* – opóźnienie), lub *splitach* (od ang.: *split* – rozłączenie), mówią o wysyłaniu *mesgów* (wiadomości prywatnych do konkretnej, wybranej osoby, od ang.: *message* – wiadomość). Używają także nowego słownictwa charakterystycznego dla wszelkich form komunikacji w Internecie, np: *мыло*, znane też jako *эмеля* (od ang.: *email* – poczta elektroniczna)¹².

Bywalcy IRC posługują się niejednokrotnie bardziej skomplikowanym żargonem związanym *stricte* z używaniem usługi IRC. Co ciekawsze, rosyjskojęzyczni rozmówcy słowa angielskie zapisują cyrylicą, tym samym je niejako zapożyczając. Sytuację tę mogą zilustrować następujące przykłady: *бек* (od

¹⁰ Л.А. Капанадзе, *Структура и тенденции развития электронных жанров*, „Русский язык”, 2002, № 21.

¹¹ W. Gruszczyński, *Czy normy językowe obowiązują w Internecie?*, [w:] *Zmiany w publicznych zwyczajach językowych*, Warszawa 2001.

¹² Л.А. Капанадзе, op. cit.

ang.: *back* – powrócić), *джойн* (od ang.: *join* – przyłączyć się), *кик* (od ang.: *kick* – kopnąć, w żargonie IRC: ‘wyrzucić z kanału IRC’), *бан* (od ang.: *ban* – zabronić, w żargonie IRC: ‘zabronić dostępu do kanału IRC na stałe’), *пинг* (od *ping* – w angielskim żargonie IRC: ‘różnica w prędkości łączy internetowych poszczególnych użytkowników IRC’) ¹³. Te same pojęcia są także używane przez polskich użytkowników IRC. Na dodatek w obu językach tego typu słownictwo jest często adaptowane morfologicznie, wskutek czego angielskie słowa zaczynają funkcjonować w odmianie rosyjskiej czy też polskiej, np.: *zabanować*.

Innym przykładem żargonu IRC mogą być skrótowce z języka angielskiego, które są powszechnie używane w polskim i rosyjskim Internecie, np. *LOL*, *IMO* i *BTW* pochodzące angielskich fraz: *laughing out loud* (śmiać się na głos), *in my opinion* (moim zdaniem) i *by the way* (przy okazji).

Pseudonimy (nicki)

Innym elementem charakterystycznym dla rozmów za pośrednictwem IRC są pseudonimy, którymi identyfikują się poszczególni użytkownicy. Pseudonim czy też, jak to określają użytkownicy IRC, nick (od ang.: *nickname* – przydomek, przezwisko) jest w trakcie rozmowy IRC jedynym oznaczeniem, za którego pomocą identyfikowany jest nadawca danej wypowiedzi. Pojawia się za każdym razem tuż przed samą wypowiedzią wysłaną przez danego rozmówcę.

Użytkownicy IRC wykazują się przy tworzeniu nicków dużą kreatywnością i jednocześnie unaoczniają wpływ języka i kultury angielskiej na ich języki rodzime. Tak w polskim, jak i w rosyjskim IRC nicki mogą przybierać formę imion lub zwykłych słów z danego języka służących jako opis osoby, np.: „Mateusz”, „Stachu”, „Андрией”, „Машка”, „żeglarz”, „очень молодая бдобушка”. Często przybierają formy różnego rodzaju hybryd, które bywają zdrobnieniami, przekształceniami, lub wręcz zlepkami liter, cyfr i innych znaków, np.: „bOrYgO”, „Pola27”, „Bl0kEr5”, „Б@ка”, „1,5_кг_пюре”. Użytkownicy IRC posługują się również nickami pochodzenia angielskiego, np.: „Batman”, „^jennifer”, „bishopek”, „bar10nder”. Ponadto rosyjscy rozmówcy niejednokrotnie dokonują dowolnej transliteracji z alfabetu łaćńskiego na cyrylicę i odwrotnie, np.: „ilyusha”, „gogik”, „Хylio” ¹⁴.

¹³ A. Woźniak, *Charakterystyka wybranych elementów rosyjskojęzycznego czatu internetowego IRC na przykładzie kanału #russia w sieci IRCnet*, niepublikowana praca magisterska, Poznań 2004.

¹⁴ Л.Л. Фёдорова, *Маскарадная коммуникация в компьютерных сетях*, „Русский язык” 2002, № 48.

Emotikony

Kolejnym z elementów języka IRC są emotikony – graficzne reprezentacje mimiki twarzy, zwane także uśmieszkami (*смайлики*), używane dla określenia emocjonalnego stosunku do wypowiedzi bądź do rozmówcy. Stworzone przez pierwszych użytkowników Internetu w Stanach Zjednoczonych, emotikony używane są obecnie w różnych internetowych usługach, zarówno podczas rozmów za pośrednictwem IRC, w e-mailach, na stronach www, jak i we wszelkiego rodzaju krótkich wiadomościach tekstowych, także w wiadomościach sms telefonii komórkowej. Istnieje wiele opisowych list emotikonów zawierających interpretacje różnego rodzaju emotikonów. Wiele z nich można znaleźć np. na stronie www.irc.pl/emotikony¹⁵. Podobne listy można także znaleźć w formie publikacji naukowych¹⁶.

Zabawy pisownią

Kolejną cechą języka IRC jest zabawa pisownią wyrazów. Zdarza się, że pisownia jest przekręcana intencjonalnie. Przejawiać się to może m.in. w formie fonetyzacji zapisu lub kreatywnego użycia zapożyczeń (również głównie z języka angielskiego). Wypowiedzi takie jak: *paps @ll*, *Siemka All*, *ello* – będące przykładami hybrydowych derywatywów polsko-angielskich – są wyjątkowo często używanymi formami pozdrowień, powitań lub pożegnań w polskim języku IRC¹⁷. Na podobnej zasadzie rosyjskojęzyczni użytkownicy IRC posługują się takimi słowami jak: *баз* (od ang.: *bug* – błąd), *пень* (skrót od *pentium* – ‘komputer z procesorem Pentium’) lub *бузу* (od ang.: *busy* – zajęty)¹⁸.

¹⁵ W Internecie można znaleźć dziesiątki list interpretacji emotikonów. Jedną z prostszych metod ich znalezienia może być wpisanie hasła „emotikony” lub „смайлики” w wyszukiwarce Google <www.google.com>.

¹⁶ J. Jagodzińska, *Uśmiech i śmiech w dyskusjach internetowych – o sposobach zapisu uczuć towarzyszących wypowiedzi*, „Poradnik Językowy” 2000, nr 3; D. Gut, *Piszę więc jestem. O języku Internetu*, „Konteksty” 1999, nr 1–2.

¹⁷ B. Kuczyński, *Porównanie użycia ekspresywnych aktów mowy w rozmowach za pośrednictwem IRC w języku angielskim i polskim*, referat wygłoszony na konferencji *Język @ multimedia*, 2004.

¹⁸ M. Korneluk, *Zapożyczenia z języka angielskiego we współczesnym rosyjskim żargonie komputerowym*, niepublikowana praca magisterska, Poznań 2003.

Polskie znaki diakrytyczne i cyrylica

Użytkownicy IRC stosunkowo rzadko używają polskich znaków diakrytycznych. Może to wynikać z potrzeby pośpiesznego pisania. Stosowanie polskich znaków mogłoby nieznacznie spowalniać proces wprowadzania komunikatu z klawiatury komputera. Może to także wynikać z niedopasowania kodowania polskich znaków diakrytycznych, tzn. polskie litery mogą być różnie zakodowane u różnych użytkowników. Dlatego też u niektórych wyglądają one poprawnie, podczas gdy u innych w miejscu polskich liter pojawiają się inne symbole, będące przypadkowymi znakami. Zdarza się także, że użytkownicy wyrażają wolę powstrzymania się od użycia polskich liter i oczekują tego samego od pozostałych.

W przypadku języka rosyjskiego sytuacja jest nawet bardziej skomplikowana. Wynika z tego, iż obecnie funkcjonuje 5 różnych sposobów kodowania cyrylicy¹⁹. Dlatego też niejednokrotnie rosyjskojęzyczni użytkownicy IRC rezygnują z używania cyrylicy i komunikują się za pomocą specyficznej transkrypcji²⁰ języka rosyjskiego, dokonywanej alfabetem łacińskim, dokładniej rzecz biorąc – przeważnie alfabetem angielskim. Wynika to ze wspomnianej dominacji angielskiego w Internecie oraz z tego, że zarówno Internet, jak i technologie komputerowe tworzone były na początku w głównej mierze w Stanach Zjednoczonych.

Nie ma z góry ustalonej metody transkrypcji języka rosyjskiego w komunikacji IRC, co prowadzi do spontanicznego tworzenia odpowiedników rosyjskich liter. Zilustrować to można przykładami na transkrypcję liter *ж*, *щ*, *ю* i *я*. Litera *ж* bywa odtwarzana przy pomocy znaków graficznych, np.: `}}{` („kak }}{e primo?”), `>I<` („>I<uvut zlie ludi”), `#` („na ruskom pa#alusta”). Może też być transkrybowana przy pomocy liter: **zh** („tanyuxa w ekstaze uzhe”), **j** („kak jizn maldaya?”) bądź też zestawienia litery i znaku: **z^** („neploxo z^ivesh?”). Litera *щ* bywa przedstawiana swego rodzaju przybliżeniem graficznym – za pomocą litery **w** („yewe nie pil so mnoy”) lub bezpośrednią angielską transkrypcją: **sch** („tanyuxa escho tut”). Litera *ю* bywa zastępowana znakami: **IO** („He zHaIO”), literą: **u** („blagodarstvuu”) i angielską transkrypcją: **yu** („ne uspevayu”). Natomiast litera *я* może być zapisana przy pomocy: **9I** („Taka9I kJlaBuaTypa”), **ia** („kak u tebia?”), lub angielskim: **ya** („dlya tebya”)²¹.

¹⁹ Л.А. Капанадзе, op. cit.

²⁰ Transkrypcja rozumiana jako „zastępowanie w pisowni jednej konwencji graficznej na drugą”. Cz. Lachur, *Zarys językoznawstwa ogólnego*, Opole 2004, s. 89.

²¹ A. Woźniak, op. cit.

Podsumowanie

Jedną z najbardziej charakterystycznych cech komunikacji za pośrednictwem IRC jest duża kreatywność językowa osób prowadzących rozmowy za pośrednictwem tego medium. Powodem owej kreatywności może być nietypowe środowisko, w którym komunikacja – będąca odzwierciedleniem rozmów twarzą w twarz – odbywa się wyłącznie w formie pisemnej. Ze względu na nowatorstwo sytuacji rozmówcy są naturalnie mobilizowani do większej wynalazczości, zarówno w kwestii tworzenia środków uzupełniających pozajęzykowy kanał rozmowy (nieдоступny w środowisku IRC), jak i w kwestii kreowania neologizmów będących specyficznymi graficznymi odzwierciedleniami języka mówionego. „IRCownicy”, jak sami siebie nazywają, nie wahają się przy tym czerpać z języka angielskiego, który jest językiem dominującym w Internecie i w ogóle w masowej kulturze młodzieżowej. Osoby przebywające w przestrzeni kanału IRC w przytłaczającej większości rezygnują z formalności. Zachowując się w sposób niekonwencjonalny, dają upust swojej pomysłowości i wydają się nie przejmować czystością języka ojczystego. Tym samym zapewne są bardziej podatni, świadomie lub nie, na wpływ języka angielskiego.

Резюме

Влияние английского языка на лексику и правописание разговоров ИРЦ в польском и русском языках – избранные особенности

Автор настоящей статьи представляет избранные вопросы, связанные с влиянием английского языка на лексику и правописание разговоров ИРЦ на польском и русском языках. После краткой презентации черт сервисной системы ИРЦ и разговоров, которые ведутся ее посредством, цитируются примеры жаргона и молодежной лексики, которые появляются в компьютере, как средство коммуникации, игры, связанные с правописанием и транскрипцией кириллицы. Большинство примеров иллюстрирует влияние английского языка на польский и русский языки, на которых ведут свои разговоры пользователи ИРЦ. Приведенные в статье примеры доказывают также, что ИРЦ, по мнению автора, стимулирует языковую креативность.

Summary

The influence of the English language on vocabulary and spelling of IRC chats in Polish and Russian – selected aspects

The following article examines a variety of elements concerning the influence of the English language on the vocabulary and spelling of the IRC chats in Polish and Russian. After a short presentation of the IRC service itself and the conversations made through it, a number of examples of the jargon, the youth slang, the play with spelling, and the transcription of the Cyrillic alphabet, which appear in the medium, are presented. Most of the examples serve to illustrate the influence of the English upon the Polish and the Russian languages of the IRC users. Additionally, the examples prove the author's assumption that IRC is a medium which stimulates linguistic creativity.